

Utlåtande Rotel II (Dnr KS 2018/402)

Program för City, Norrmalm och Östermalm

Hemställan från Stadsbyggnadsnämnden

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.
Program för City, i enlighet med bilaga 2, godkänns.

Föredragande borgarrådet Jan Valeskog anför följande.

Ärendet

I kommunfullmäktiges budget för 2016 fick stadsbyggnadsnämnden ett uppdrag att ta ett helhetsgrepp för utvecklingen i City. I efterföljande budgetar har uppdraget kompletterats och förtydligats avseende medverkan från exploateringsnämnden och trafiknämnden. Uppdraget har sitt ursprung i kommunfullmäktiges beslut den 15 oktober 2012 om Vision för City.

Stadsbyggnadsnämnden har arbetat fram ett förslag och samråd för programmet pågick under perioden 1 juni till 31 augusti 2017 och har därefter kompletterats i huvudsak utifrån inkomna synpunkter.

Stadsbyggnadsnämnden godkände programmet den 22 februari 2018 och har hemställt programmet till kommunfullmäktige för godkännande.

Syftet med programmet är att uttrycka stadens intentioner för utvecklingen av City ur ett helhetsperspektiv. Programmet illustrerar hur visionen kan konkretiseras och ska utgöra stöd, vägledning och verktyg för samtliga aktörer i den kommande planeringen av utvecklingen i City. Programmet redovisar frågor och åtgärder som enkelt kan genomföras samt större frågeställningar som kräver fördjupade analyser och som kan genomföras i ett längre perspektiv. Ett av områdena som ska prioriteras i det fortsatta arbetet är Tegelbacken och Järnvägsparken i Södra Klara.

City avgränsas i norr av Tegnérgatan, i öster av Birger Jarlsgatan, Humlegårdsgatan och Sibyllegatan och i söder och väster av Nybroviken, Norrström och Klara sjö. City innehåller olika delområden som alla karaktäriseras på olika sätt. Stenstaden, med sin enhetliga hushöjd men varierade uttryck, det modernistiska City där storskalighet var en del av planeringsidealet och som förnyades under 1990-talet med levande bottenvåningar och satsningar på det offentliga rummet samt Västra City som är ett framtida utvecklingsområde längs Klara Sjö.

För att tillgodose de behov som stadens snabba tillväxt medför i en komplex stadsmiljö behöver ett flertal kriterier uppnås. En attraktiv och funktionell stadsmiljö för fler invånare som bidrar till trygghet ska åstadkommas, behovet av ett fungerande näringsliv ska tillgodoses, behovet av att komplettera med bostäder för att levandegöra området är stort, en väl fungerande kollektivtrafikförsörjning ska tillhandahållas och ett rikt kulturutbud ska ges möjlighet att utvecklas.

Programmet anger fem riktlinjer för efterföljande planering. City ska vara upplevelserikt med människan i centrum. Unika möjligheter ska tillvaratas och mer stad ska uppnås. Ett starkt näringsliv som ger en mångfald av utbud. City ska vara navet för stadens flöden. Kvaliteterna med närheten till vattnet ska utvecklas.

Programmet beskriver de olika delområdets karaktär samt vilka utvecklingsmöjligheter respektive delområde har.

Beredning

Ärendet har initierats av Stadsbyggnadsnämnden och remitterats till Stadsledningskontoret. Ärendet samråddes med berörda nämnder under juni-augusti 2017.

Stadsledningskontoret anser att programmet utgör ett bra stöd för efterföljande planering samt i kommunikationen med fastighetsägare och aktörer i utvecklingen av City. Stadsledningskontoret konstaterar att Program för City anger en aningen försiktig planeringsinriktning, framför allt avseende kulturmiljövärdena i riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården. Om City ska fortsätta att vara det viktigaste navet i Stockholm, både för besöksnäringen, för den kommersiella handeln och för ett än mer blomstrande näringsliv behöver förändringsmöjligheterna starkare beaktas.

Mina synpunkter

Stockholm är inne i en situation av unikt snabb tillväxt. Klart jämförbar med sekelskiftets stadstillväxt över malmarna, 1930-talets första funktionalistiska förorter och 1950 och 60-talets tunnelbanestäder. Även i Stockholms centralaste delar, Stockholm city, är utvecklingstakten och investeringsviljan hög.

Stockholm city är Stockholms och Sveriges ekonomiska och administrativa centrum. Det är stadens kommersiella hjärta och centrum för många av Sveriges snabbast växande bolag. Stockholm city är inte bara en angelägenhet för Stockholms ekonomi utan för hela Sverige. City är samtidigt ett vardagsrum för stockholmarna.

Stockholms innerstads kärna – City – är ett område som dock aldrig fick bli det nav i staden som tanken var från början. Efter 1960-talets byggboom kom 1970-talets försämrade ekonomiska utsikter för investeringar. Byggnaderna fick avslutas med sämre materialval och mindre genomtänkta lösningar för gaturummet. Exempelvis Brunkebergs torg har länge varit ett dött område omgivet av Riksbanken, privata bankkontor och Kulturhusets baksida. Malmskillnadsgatan och Regeringsgatan har fläckar av stadsliv men i övrigt är även de i stort sett tomma efter att arbetsdagen är slut.

Tidigare hade många av de stora svenska bankerna stora kontor intill Sergels torg. Dessa har nu flyttat ut till mer ändamålsenliga lokaler norr om staden. Kontoren i city var slitna och gamla, ventilationen dålig och takhöjderna låga. City var i akut behov av nya bättre kontorsarbetsplatser.

Nu har utvecklingen mot ett modernt och ändamålsenligt city påbörjats. Genom projekt så som Urban Escape kvarteret Trollhättan och nya Sergelkvartern i kvarteret Hästskon skapas nya attraktiva kontorslokaler. Genom ombyggnadsprojekten skapas nya attraktiva offentliga rum. Inte minst utvecklingen kring Brunkebergstorg är ett bra exempel på detta. För bara några år sedan var det knappt någon som skulle kunna tänka sig att vara på Brunkebergstorg, idag är det en plats full av liv. Denna utveckling där vi stärker det offentliga rummet, ska fortsätta och är en av programmets viktigaste målsättningar.

Bristen på ändamålsenliga och moderna kontorslokaler är en utmaning för Stockholms tillväxt, vakansgraderna i city är nära noll och hyrorna idag på rekordnivåer. Det finns ett stort behov av tillföra mer modern kontorsyta för att möta näringslivets behov. I detta avseende utgör västra city en mycket viktig potential. City behöver också en större nattbefolkning genom hotell och bostäder tillförs nu liv fler timmar av dygnet. Denna utveckling ska fortsätta.

City ska utvecklas med stöd i dess kulturhistoriska värden. I programmet hanteras riksintresset. Samtidigt måste city få utvecklas och programmet anger också därför tydligt hur höjdsplanen i olika lägen kan förändras.

Med satsningar så som citybanan och en nyutvecklad centralstation stärks city ytterligare. Det kräver att staden möter upp med utvecklingsvilja och resurser. Program för city utgör viktigt underlag i diskussionen med fastighetsägare och andra intressenter och remissinstanser.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Program för City 2018-02-22

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden Anna König Jerlmyr, Joakim Larsson och Cecilia Brinck (alla M) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Program för City, Norrmalm och Östermalm återremitteras till stadsbyggnadsnämnden för vidare beredning, revidering och komplettering enligt vad som anføres nedan.
2. Därutöver anføres följande.

Stockholm står just nu inför ett av sina mest dramatiska skeden när det handlar om stadens framtida gestaltning och uttryck. Det är en utveckling som under de närmsta åren kommer att vara fullt jämförbar med andra omfattande förändringar i Stockholms historia.

En av de största utmaningarna är att definiera och bygga den stad vi vill se för framtiden. Det gäller såväl i City som i ytterstaden. Vi vet av erfarenhet att en snabb utveckling av staden kräver ett stort mått av eftertänksamhet. 1960-talets modernistiska framfart i City liksom genomförandet av miljonprogrammets glesa struktur har medfört en av de allra största samhällsutmaningarna vi har i Stockholm idag – segregerade stadsdelar och ogästvänliga centrala platser. I Stockholms snabba utveckling måste vi slå vakt om Stockholms byggnadstradition där värdefull äldre bebyggelse kompletterats med högkvalitativ spännande ny bebyggelse från varje tidsepok. Därmed kan staden utvecklas med beaktande av de kulturhistoriska värdena och behovet av förnyelse. Att värna den gamla stenstadens bebyggelse ska vara av stort intresse och innebär att även enskilda byggnadsobjekt behöver sättas in i detta sammanhang.

Utgångspunkten för City måste vara en levande stadsdel dygnet runt, med attraktiva stadsmiljöer, fler bostäder, en mångfald av aktiviteter och stärkt cityhandel. Proportionerna mellan kontorsyta och boendeyta i området ska förändras, till boendeytans fördel. I så hög utsträckning som möjligt ska alla nya detaljplaner

innehålla bostäder. City ska erbjuda ett rikt utbud av restauranger, caféer och butiker, liksom en blandning av arbetsplatser och bostäder. Det är av stor vikt att utvecklingen av City därför även säkerställer fullgoda gång- och cykelvägar, kollektivtrafik och andra tillgänglighetsaspekter.

När Alliansen redan 2012 gav berörda nämnder i budgetuppdrag att ta ett helhetsgrepp på City – Vision för City – så var just idén att skapa en tydlig politisk inriktning för bland annat fastighetsägare att förhålla sig till. Dryga fem år senare kan vi konstatera att mycket av den önskade tydligheten fortfarande inte konkretiserats i programförslaget, vilket tyvärr får anses vara en svaghet. Vår förhoppning är att ett antal delar i programmet kommer att förtydligas under den fortsatta processen, bland annat beskrivningarna kring hur om-, till- och nybyggnader kan vara möjliga samt stadens inställning till rivningar kontra bevarande. Just rivningar omnämns i det närmaste inte alls i programmet, vilket utgör en brist i en så väsentlig fråga. Vidare anser vi att grundliga analyser av programmets respektive trafik- och gatumiljöplanens förslag behöver genomföras, med bäring på såväl näringsliv och företagande, som ekonomi, stadsliv, trafikanalyser och möjligheter till fler bostäder.

Vi delar många av remissinstansernas synpunkter när det gäller programförslagets vaga riktlinjer kring kulturhistoriska värden, möjliga påbyggnader och volymer, ekonomiska förutsättningar och effekter. Det finns ett stort värde i att formulera tydligare riktlinjer utifrån stadens vision och översiktsplan, annars riskerar tyvärr Program för City att bli en papperstiger.

Skrivningarna kring Sergels torg behöver fortfarande bli tydligare och skarpare. Platsen är idag otrygg under flera av dygnets timmar och är ett exempel på misslyckad modernistisk stadsplanering där människor får ge vika för bilar. Staden behöver ta ett samlat grepp om hur ”Plattan” och hela Sergels torg kan få ett lyft och utvecklas till en attraktiv mötesplats.

Södra Drottninggatan behöver lyftas särskilt. I programmet står det nu ingenting om denna viktiga del av City som har stor utvecklingspotential. Norra delen av Drottninggatan ner till Ähléns har i olika faser genomgått förändringar och upprustningar som ökat gatans attraktivitet, tyvärr har den södra delen inte genomgått samma förvandling. Genom fler levande bottenvåningar, värmeslingor ända ner till Strömgatan samt fler uteserveringar skulle södra Drottninggatan kunna få ett ansiktslyft som skulle göra gatan till en värdig entré mot Helgeandsholmen och det offentliga Sverige.

Nybroplan är idag rörligt för både fotgängare, cyklister och bilister. Orienterbarheten är svårmanövrerad och många konflikter mellan olika trafikanter uppstår lätt. Det är synd på en så fin plats omgiven av Dramaten, Strandvägen, Raoul Wallenbergs torg och Berzelii park. En åtgärdsplan för denna plats behöver föras in i programmet.

Vi ser positivt på att utveckla stadens bortglömda rum med nya och tillgängliga rekreationsytor som blir till gagn för såväl stockholmarna som stadens publika gestaltning, värden som är omistliga. Mer resurser kan komma att behöva läggas på att utveckla befintliga, och skapa nya, gröna värden när Stockholm växer. I detta avseende bör även fler möjligheter till överdäckningar av vägar ses över. City lider än idag av de storskaliga trafiklösningar som genomfördes i modernismens namn under mitten av förra seklet. Dåtidens omfattande rivningar och betongkultur med brutala trafikleder mitt i City har skapat sår i staden. Betong och motorväg dominerar istället

för Stockholms vattenlinje som skulle kunna framträda. Därför menar vi att den del av Centralbron som hanterar biltrafiken ska läggas ned i en tunnel, vilket skulle möjliggöra att ytor för nya bostäder längs Klara Strand frigörs och att Riddarholmskanalen åter kan öppnas upp. I detta avseende behöver programmet kompletteras.

Grönskan och vattnet ska utnyttjas för att förbättra stadsklimatet och mildra konsekvenserna av klimatförändringar. Särskilt i tätbebyggda stadsdelar är det viktigt att minska andelen hårdgjorda ytor och öka mängden grönska med fler träd, pocket-parker, planteringar och gröna tak. Genom att använda stadens taklandskap på ett bättre och mer effektivt sätt än vi många gånger gör idag får vi åtminstone mervärden på tre olika sätt. Taklandskapen och kvarterens gestaltning blir mer intressanta och dynamiska, vi får sammantaget mer plats för socialt umgänge och för barnen att leka på samtidigt som vi får plats för mer grönska i staden, och vi får ökade möjligheter till närproducerade råvaror. Detta förhållningssätt är framförallt eftersträvansvärt i de täta stadsmiljöerna såsom City, varför ett förtydligande behöver göras i programmet.

Kungsträdgården är en av stadens mest centrala och uppskattade parker. Dock är den idag relativt sluten och det är nog många som snarare uppfattar Kungsträdgården mer som ett uppdelat torg än som en trädgård. Om Kungsträdgården öppnas upp från Hamngatan och möter stadslivet på ett tydligare sätt skulle den ha större möjligheter att bli en stadspark värdig sitt namn. För att åstadkomma detta krävs att staden tar ett helhetsgrepp om Kungsträdgården, så att parken åter kan bli en naturligt integrerad del av stadslivet. I arbetet med parkens utveckling är det viktigt att säkerställa balansen mellan dess roll som attraktiv grönskande stadspark och dess funktion som evenemangs- och mötesplats. Det behöver göras en grundlig översyn av hur Kungsträdgården ska användas på bästa sätt framöver, utifrån stockholmarnas perspektiv.

Det offentliga rummet – gator och trottoarer, torg och parker, kajer och lekplatser – är en väsentlig del av varje stad. Det är i ”utrymmet mellan husen” som spontana möten kan ske, där vi promenerar, fikar, umgås eller bara vistas. Kvaliteten på miljöerna i det offentliga rummet är givetvis viktiga för upplevelsen av hur det är att vistas i Stockholm. Offentliga miljöer som är skräpiga, vandaliserade eller skumt upplysta skapar en känsla av otrygghet.

Tyvär finns det platser även i City med spretiga uttryck som med återkommande frekvens kan betraktas av stockholmare och turister på stadens torg och i vissa parker. Detta uttryck är till förfång för helheten, och det är i sammanhanget märkligt att staden inte kan uppvisa någon strategi eller ens policy för hur uttrycket på dessa offentliga platser ska te sig. Det handlar i grund och botten om att säkerställa en inbjudande och trygg offentlig miljö. Men det handlar också om att visa upp Stockholm från sin allra bästa sida, för stockholmarna och för världen. I detta avseende behöver programmet tydligt peka på en vision för City med ett attraktivt offentligt rum som kännetecknas av att det är rent, helt, snyggt och överblickbart.

Reservation anfördes av borgarrådet Lotta Edholm (L) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Program för City, Norrmalm och Östermalm återremitteras till stadsbyggnadsnämnden för vidare beredning, revidering och komplettering enligt vad som anförs nedan.
2. Därutöver anförs följande.

Vi har länge efterfrågat konkreta riktlinjer för utvecklingen av City. Det är därför positivt att det nu, efter flera år, äntligen har kommit ett förslag. Det är bra att gatumiljö- och trafikfrågorna har samanalyseras med byggnadsfrågorna och flera goda idéer finns i det som förslag som läggs fram.

Programmet behöver dock ett mycket skarpare fokus på att skapa en högre andel bostäder i City. Några av stadens mest attraktiva bostäder ligger i City. Samtidigt har området en väldigt låg andel bostäder. Vi vill se en högre andel bostäder och sträva efter att nå samma täthet av bostäder som kringliggande områden som exempelvis Kungsholmen och Södermalm. För att uppnå detta behöver programmet inrymma krav om att minst en fjärdedel av varje tillkommande kvadratmeter i City ska bestå av nya bostäder.

Vi uppskattar även att kulturmiljöfrågorna har fått tagit en större plats och i programmet, och att majoriteten försiktigt närmat sig vår linje om att bevara många av de viktigaste aspekterna av Citys gestaltning. Samtidigt finner vi att riktlinjerna som de ser ut nu är tandlösa för att bevara stadens siktlinjer. Istället lyfter programmet fram exempel på nya höjder, och presenterar dessa som goda exempel, på ett sätt som skulle få allvarliga konsekvenser för Citys utseende. Vi vill stoppa den ogenomtänkta jäsning med stora kontorskomplex som pågår, inte elda på den.

Det finns all anledning att vara orolig i ett större perspektiv. För det handlar inte enbart om att höja en enstaka byggnad med ett antal våningar, utan om en utveckling där vi successivt sätter en ny standard för höjder. Påbyggnaden av Gallerian-kvarteret, Trygg-Hansa-huset (kvarteret Brädstapeln) samt förslagen till Sturegallerian, innebär en jäsning av den centrala innerstaden som knappt innehåller en enda bostad. Det City behöver är inte flera ogenomtänkta jäsningar och kontorslokaler, utan en genomtänkt områdesplan, tydliga riktlinjer och fler bostäder.

I samma linje är vi fortsatt kritiska till många av de projekt som riskerar att få allvarliga konsekvenser för Stockholms fysiska utformning, som exempelvis Nobel Center. Nya byggnader får gärna ha utmanande och utstickande arkitektur – men de ska alltid vara anpassade för att komplettera den kulturmiljön de står i så att det samlade kulturvärdet på platsen ökar, både i närmiljön och för det samlade intrycket av områdena sett på avstånd.

Vår vision är att hela City ska kännetecknas av en tät kvartersstad med ett fåtal karaktäristiska landmärken som exempelvis kyrktornen och Hötorgsskraporna. Dessa kan i unika fall kompletteras med högre bebyggelse, exempelvis vid brofästen, som då blir en ny del av Skylinen. Förutsatt att den tillkommande bebyggelsen kompletterar Citys unika kvaliteter, inte förvanskar dessa.

Vi ser också att programmet behöver lägga större tyngd på trygghetsfrågorna. City innehåller några av Sveriges mest osäkra områden, och det behövs ett helhetsgrepp för att se till att den fysiska utformningen, med tillhörande trafiklösningar och belysning, skapar goda förutsättningar för en tryggare och säkrare stadsmiljö. Att tillskapa fler kommersiella lokaler i bottenplan, såsom kaféer och lokaler för nöjesliv, är en viktig aspekt för att utveckla en av Citys viktigaste kvaliteter och öka tryggheten.

Området intill Norra Latin invid Norra Bantorget är idag till stor del en grusplan med tillfällig uteservering under sommarmånaderna. En varsam förtätning av bostäder på denna redan hårdgjorda yta skulle bidra till att den delen av City blev tryggare och mer använd året runt. Garage finns under jord så p-platser behöver inte tillföras. Att återta Norra Latinbyggnaden som skola, enligt Liberalernas tidigare förslag, skulle också tillföra området mer liv och med fördel kunna kombineras med bostadsutveckling på platsen.

Programmet kommer avslutningsvis att få ett stort inflytande på hur Västra City kommer att planeras. Vi vill se en naturlig övergång mellan Kungsholmen och Norrmalm på ett sätt som bevarar de synliga topografiska skillnader som finns. Området ska bli ett gott exempel på hur det går att blanda bostäder, kontor, butiker och samhällsfunktioner på ett sätt som skapar och snabba gång- och cykelvägar för de som bor där.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Program för City, i enlighet med bilaga 2, godkänns.

Stockholm den 16 maj 2018

På kommunstyrelsens vägnar:
KARIN WANNGÅRD

Jan Valeskog

Ulrika Gunnarsson

Reservation anfördes av Anna König Jerlmyr, Joakim Larsson, Cecilia Brinck, Dennis Wedin och Johanna Sjö (alla M) med hänvisning till Moderaternas reservation i borgarrådsberedningen.

Reservation anfördes av Lotta Edholm (L) med hänvisning till Liberalernas reservation i borgarrådsberedningen.

Ersättaryttrande gjordes av Erik Slottner (KD) med hänvisning till Moderaternas reservation i borgarrådsberedningen.

Ersättaryttrande gjordes av Karin Ernlund (C) enligt följande.

Hade jag haft yrkanderätt hade jag beslutat följande:

1. Program för City, Norrmalm och Östermalm återremitteras till stadsbyggnadsnämnden för vidare beredning, revidering och komplettering.
2. Därutöver anförs följande.

Centerpartiet välkomnar att staden tar ett helhetsgrepp för utvecklingen av City. När alliansen 2012 gav berörda nämnder i uppdrag att ta ett helhetsgrepp på city så var just idén att skapa en tydlig politisk inriktning för bland annat fastighetsägare att förhålla sig till. Utvecklingen av City ska i enlighet med översiktsplanen vidareutvecklas med fokus på intensiva stadsmiljöer, attraktiva huvudstråk och en modern och blandad citybebyggelse. Därtill vill Centerpartiet att arbetet intensifieras med att bygga bort otrygga platser och planera för verksamheter som har många besökare även utanför kontorstid.

Vi instämmer med programmets huvudinriktning om att prioritera mer plats för vistelse, skapa mer plats för grönska samt att gång-, cykel- och kollektivtrafik ska prioriteras. Om ytorna för biltrafiken ska kunna minska utan att detta leder till omfattande trängsel på andra gator, så behöver biltrafiken till och genom City totalt sett minska. Därför behöver staden aktivt understödja denna genom exempelvis incitament för bilpooler, bildelningstjänster, hemkörning av varor, lastplatser nära fastigheternas portar för bud och taxi. Dessa aspekter saknas i programmet. Därutöver vill se en utökad analys av handelns framtida lokalbehov och hur digitaliseringen kan förändra stadens och handelns struktur.

Flertalet av synpunkterna i samrådsprocessen är positiva till förslagen att förbättra för fotgängare, cyklister, kollektivtrafik och mer kultur i form av festivaler och marknader. Detta rimmar väl med Centerpartiets vision om ett Stockholm som grundar sig på en stad präglad av en livfull stadsmiljö där människor trivs och vill vara. Ett växande Stockholm ställer krav på att vi bygger ut staden på ett hållbart sätt. Byggnader, transporter och systemlösningar ska utformas så att de minskar klimatbelastningen. Genom att förtäta befintliga stadsdelar på redan hårdgjorda ytor och dra nytta av existerande infrastruktur kan vi minska på behovet av bilresor. Hinder för att bygga höga hus, som till exempel riksintressen för kulturmiljövård, bör avvägas gentemot andra intressen som behovet av fler bostäder och hållbar stadsplanering. Vidare kan överdäckningar ge stora värden i form av en mer sammanhållen struktur med möjlighet till gång- och cykeltrafik längs vattnet.

Vi ser positivt på att utveckla stadens bortglömda rum med nya och tillgängliga rekreationsytor. Mer resurser kan komma att behöva läggas på att utveckla befintliga, och skapa nya, gröna värden när Stockholm växer. Grönskan och vattnet ska utnyttjas för att förbättra stadsmiljön och mildra konsekvenserna av klimatförändringar. Särskilt i tätbebyggda stadsdelar är det viktigt att andelen hårdgjorda ytor inte ökar på bekostnad av grönska. Alltför ofta tvingas parkmark ge vika när intressekonflikter uppstår i stadsplaneringen. I en stad finns det givetvis många olika funktioner och intressen som måste samsas. Detta måste dock i större utsträckning lösas genom bättre stadsplanering exempelvis genom att bygga mer på höjden och inte genom att se stadens parker som en outnyttjad markresurs. Även stadens taklandskap behöver på ett mer effektivt sätt användas. Genom plats för socialt umgänge, lektytor för barn och mer grönska i staden kan utnyttjande av taken bidra positivt i stadens täta stadsmiljöer som City utgör.

Remissammanställning

Ärendet

I kommunfullmäktiges budget för 2016 fick stadsbyggnadsnämnden ett uppdrag att ta ett helhetsgrepp för utvecklingen i City. I efterföljande budgetar har uppdraget kompletterats och förtydligats avseende medverkan från exploateringsnämnden och trafiknämnden. Uppdraget har sitt ursprung i kommunfullmäktiges beslut den 15 oktober 2012 om Vision för City.

Stadsbyggnadsnämnden har arbetat fram ett förslag och samråd för programmet pågick under perioden 1 juni till 31 augusti 2017 och har därefter kompletterats i huvudsak utifrån inkomna synpunkter.

Stadsbyggnadsnämnden godkände programmet den 22 februari 2018 och har hemställt programmet till kommunfullmäktige för godkännande.

Syftet med programmet är att uttrycka stadens intentioner för utvecklingen av City ur ett helhetsperspektiv. Programmet illustrerar hur visionen kan konkretiseras och ska utgöra stöd, vägledning och verktyg för samtliga aktörer i den kommande planeringen av utvecklingen i City. Programmet redovisar frågor och åtgärder som enkelt kan genomföras samt större frågeställningar som kräver fördjupade analyser och som kan genomföras i ett längre perspektiv. Ett av områdena som ska prioriteras i det fortsatta arbetet är Tegelbacken och Järnvägsparken i Södra Klara.

City avgränsas i norr av Tegnégatan, i öster av Birger Jarlsgatan, Humlegårdsgatan och Sibyllegatan och i söder och väster av Nybroviken, Norrström och Klara sjö. City innehåller olika delområden som alla karaktäriseras på olika sätt. Stenstaden, med sin enhetliga hushöjd men varierade uttryck, det modernistiska City där storskalighet var en del av planeringsidealet och som förnyades under 1990-talet med levande bostadsplaneringar och satsningar på det offentliga rummet samt Västra City som är ett framtida utvecklingsområde längs Klara Sjö.

För att tillgodose de behov som stadens snabba tillväxt medför i en komplex stadsmiljö behöver ett flertal kriterier uppnås. En attraktiv och funktionell stadsmiljö för fler invånare som bidrar till trygghet ska åstadkommas, behovet av ett fungerande näringsliv ska tillgodoses, behovet av att komplettera med bostäder för att levandegöra området är stort, en väl fungerande kollektivtrafikförsörjning ska tillhandahållas och ett rikt kulturutbud ska ges möjlighet att utvecklas.

Programmet anger fem riktlinjer för efterföljande planering. City ska vara upplevelserikt med människan i centrum. Unika möjligheter ska tillvaratas och

mer stad ska uppnås. Ett starkt näringsliv som ger en mångfald av utbud. City ska vara navet för stadens flöden. Kvaliteterna med närheten till vattnet ska utvecklas.

Programmet beskriver de olika delområdens karaktär samt vilka utvecklingsmöjligheter respektive delområde har.

City ligger inom riksintresse för kulturmiljövården Stockholms innerstad med Djurgården (AB 115) vilket ställer särskilda krav vid avvägning mellan intressen. Enskilda och allmänna intressen av att bygga måste bland annat bedömas utifrån en sammanvägd påverkan på kulturmiljön.

Länsstyrelsen anser i sitt remissyttrande under samrådet att Program för City med sin strategiska karaktär och i yta omfattande och komplexa område, snarare bör ses som ett tematiskt tillägg till översiktsplanen än som ett program enligt 5 kap. 10§ PBL.

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggnadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 22 februari 2018 följande.

1. att godkänna redovisning av programsamråd.
2. att för egen del godkänna förslag till program.
3. att överlämna programmet till kommunfullmäktige för godkännande.

Reservation anfördes av Kristina Lutz m.fl. (M) och Erik Slottnér (KD), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Björn Ljung (L), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Jan Valeskog m.fl. (S) och Sebastian Wiklund (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Cecilia Obermüller m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Christina Linderholm (C), *bilaga 1*.

Stadsbyggnadskontoret tjänsteutlåtande daterat den 22 januari 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Syfte

Syftet med programmet är att uttrycka Stockholms stads intentioner för utvecklingen av City ur ett helhetsperspektiv. Programmet illustrerar hur *Vision för City 2030* kan konkretiseras. Programmet utgör stöd, vägledning och verktyg för samtliga aktörer i den kommande planeringen av Citys utveckling. Programmet redovisar både konkreta frågor och åtgärder som enkelt kan genomföras, och större frågor som kräver ytterligare fördjupning och kan genomföras i ett längre perspektiv.

Bakgrund

Kommunfullmäktige gav 2012-10-15 (§ 14) stadsbyggnads-, trafik- och exploateringsnämnderna i uppdrag att implementera *Stockholms stads vision för City 2030*. Trafiknämnden fick i uppdrag att ta fram en trafik- och gatumiljöplan, stadsbyggnadsnämnden att påbörja utredningsarbete avseende program- och strategifrågor och exploateringsnämnden att leda det operativa arbetet med stadsutvecklingsområdet City. Beslut om uppdragen fattades i stadsbyggnadsnämnden, exploateringsnämnden och trafiknämnden i december 2012.

I budget för 2016 fick stadsbyggnadsnämnden ett särskilt uppdrag att ta ett helhetsgrepp på utvecklingen i City, inte minst vad gäller höjder och taklandskap. Stadsbyggnadskontoret har på uppdrag av stadsbyggnadsnämnden tagit fram detta program som svar på kommunfullmäktiges beslut. I budget för 2017 fick stadsbyggnadsnämnden tillsammans med exploateringsnämnden och trafiknämnden i uppdrag att tillsammans ta ett helhetsgrepp för utvecklingen av City. Ett av områdena som ska prioriteras i det fortsatta arbetet är Tegelbacken och Järnvägsparken i Södra Klara. Framkomligheten för prioriterade trafikslag ska särskilt beaktas.

Tidigare ställningstaganden

Vision 2040

Stockholms stads vision, Vision 2040 – Ett Stockholm för alla, beslutades av kommunfullmäktige 30 januari 2017. Visionen har ett tydligt helhetsperspektiv med social, ekologisk, ekonomisk och demokratisk hållbarhet som övergripande inriktning. Visionen är uppdelad i fyra avsnitt med samma utgångspunkter som kommunfullmäktiges inriktningsmål och för varje avsnitt finns en beskrivning av de kvaliteter som ska utmärka Stockholm år 2040.

Översiktsplan 2010 och förslag till ny översiktsplan

Stadens översiktsplan anger den övergripande inriktningen för staden generellt och för Citys utveckling. Förnyelsen av City ska i enlighet med översiktsplanen vidareutvecklas med fokus på intensiva stadsmiljöer, attraktiva huvudstråk och en modern och blandad citybebyggelse. I förslag till ny översiktsplan lyfts Citys höga tillgänglighet tillsammans med urbana kvaliteter i närmiljön fram som en stark attraktionskraft för innovativa företag. En attraktiv stadsmiljö som tillgodoser behov för både boende och besökare är en framgångsfaktor för stadens tillväxt och utveckling. Utveckling av City ska ske utan att skada riksintresset Stockholms innerstad. Detta kan framförallt åstadkommas genom förändringar i befintlig bebyggelse och utveckling av de offentliga rummen. Förslag till ny översiktsplan var på samråd 7 november 2016 – 10 januari 2017 och ställdes ut 30 juni – 3

september 2017. Planen godkändes av stadsbyggnadsnämnden i november 2017 och beräknas antas av kommunfullmäktige under första kvartalet 2018.

Vision för City 2030

I oktober 2012 antog kommunfullmäktige Vision för City 2030. Visionen innehåller både övergripande beskrivningar och sju utvecklingsområden med tillhörande mål.

De sju utvecklingsområdena är:

1. En vital urban miljö
2. En trygg och levande stadskärna
3. Europeiskt nav för näringsliv och handel
4. En stadsdel med viktiga kulturverksamheter
5. En tillgänglig regionkärna
6. Ett grönare City med fler bostäder
7. Stockholms mest föränderliga stadsdel

Stadens framkomlighetsstrategi

Framkomlighetsstrategin anger fyra principer för hur staden ska prioritera så att kapaciteten och pålitligheten i väg- och gatutrafiken kan öka och bidra till ett tryggt, snyggt, miljövänligt och hälsosamt Stockholm.

1. Mer plats till gångtrafikanter, cyklister och bussar.
2. Minskad restid för kollektivtrafiken och mer pålitlig restid för alla.
3. Attraktiva offentliga rum.
4. Minska de negativa effekterna som trafiken kan ha på storstadslivet.

Riksintresset för Stockholms innerstad med Djurgården

Inom ramen för arbetet med ny översiktsplan har tematiska beskrivningar av riksintresset arbetats in i riksintressebilagan till översiktsplanen. Inom respektive tema har ett antal värdekärnor lyfts fram. Ett värdefullt kunskapsunderlag för beskrivningarna har varit Länsstyrelsens fördjupning av Riksantikvarieämbetets material i boken *Alla tiders Stockholm*.

Fornlämningar, kulturhistorisk klassificering

Stora delar av City ingår i fornlämningsområde Stockholm 103:1. Stadsmuseet har i olika omgångar inventerat byggnaderna i City. I City finns en stor mängd blå- eller grönklassade byggnader enligt Stadsmuseets klassificering.

Redovisning inför programsamråd

Stadsbyggnadsnämnden beslöt i maj 2017 att genomföra samråd för Program för City. I samband med detta beslöt trafیکنämnden att ge trafikkontoret i uppgift att gå ut på remiss med Trafik- och gatumiljöplan för City.

*Snedbild över City sett söderifrån. Rosa linje markerar Citys avgränsning.
Samrådsförslag*

Citys framväxt

Cityområdet avgränsas i norr av Tegnégatan, i öster av Birger Jarlsgatan, Humlegårdsgatan och Sibyllegatan och i söder och väster av Nybroviken, Norrström och Klara sjö. Bebyggelsen har vuxit fram under lång tid. Stenstaden utgör större delen av City och ett av de viktigaste karaktärsdragen är den klassiska stenstaden med sin enhetliga hushöjd. Det modernistiska City växte fram under cityregleringen av nedre Norrmalm mellan på 1950-70-talen. Den idealism och framtidstro där storskalighet var planeringsideal skapade många av dagens utmaningar i City. På 1990-talet påbörjades en förnyelse av City med en satsning på bl.a. levande bottenvåningar och det offentliga rummet. Dessa aspekter är avgörande för att få en levande stad under en stor del av dygnets timmar.

Tegelbacken och det modernistiska City sett från väster.

Ett program för City

För att tillgodose de behov som bland annat befolkningstillväxten medför, pågår en förnyelse och omvandling av City i enlighet med Stockholms översiktsplan. Stadens samlade stadsbyggnadsuppdrag innebär att tillgodose behovet av arbetsplatser och bostäder, en fungerande infrastruktur, en tillgänglig och fungerande kommersiell och social service, ett utvecklat kulturutbud samt ett offentligt rum som är tryggt, attraktivt och funktionellt under dygnets alla timmar. I City ska många, ibland motstående intressen tillgodoses, vilket förutsätter planering för en mångfald och blandning av funktioner som tar sin utgångspunkt i sociala, ekonomiska och miljömässiga dimensioner.

City ligger inom riksintresse för kulturmiljövården Stockholms innerstad med Djurgården (AB 115) vilket ställer särskilda krav vid avvägning mellan intressen. Enskilda och allmänna intressen av att bygga måste bland annat bedömas utifrån en sammanvägd påverkan på kulturmiljö, riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården och stadens silhuett, som utgör en del av riksintresset.

Riktlinjer

Riktlinjerna i Program för City utgår från Vision för City 2030 och dess sju utvecklingsområden med tillhörande mål. Riktlinjerna kan sammanfattas i fem rubriker:

- Upplevelserikt – människan i centrum
- Unika möjligheter – mer stad

- Starkt näringsliv – mångfald av utbud
- Navet för stadens flöden
- Vattnet – stadens signum

Vid om-, ny- och påbyggnader ska projektets relation till staden, till gaturummet och gestaltningen av huset beskrivas och förklaras. I varje projekt behöver därför några frågor alltid besvaras och förklaras:

1. Hur förhåller sig förslaget till stadens karaktär i den nära (mänskliga) skalan, i mellanskalen (stadsrummet) och i den stora skalan (de långa vyerna)?
2. Vilka värden tillför förslaget stadslivet och de offentliga rummen?
3. Vilka arkitektoniska kvaliteter tillför förslaget till staden och sin omgivning?
4. Hur kan förslaget utvecklas över tid?

Process och samråd

Genom att ta fram ett program för City kan Stockholms stad tidigt få in synpunkter från medborgare, verksamhetsutövare, fastighetsägare och remissinstanser om Citys framtida utveckling och planering. Programmet är ett första steg i planprocessen och kan bidra till att den efterföljande planeringen blir mer förutsägbar och effektiv genom att viktiga strategiska frågor lyfts i ett större sammanhang.

Stadsbyggnadsnämnden beslöt den 17 maj 2017 att ge stadsbyggnadskontoret i uppdrag att genomföra programsamråd för Program för City.

Samråd

Programsamråd pågick under perioden 1 juni till 31 augusti 2017. Information om samrådet skickades ut till remissinstanser enligt sändlista, och till berörda sakägare enligt fastighetsförteckningen. Samrådsförslaget visades i Tekniska Nämndhuset, Fleminggatan 4 och i Stockholmsrummet i Kulturhuset samt på stadsbyggnadskontorets hemsida, www.stockholm.se/city och www.stockholm.se/detaljplaner. Annons om samråd och samrådsmöte publicerades i DN och SvD 31 maj 2017, samt i lokaltidningarna Mitt i Kungsholmen, Södermalm, Vasastan och Östermalm tisdagen 6 juni 2017.

Samrådsmöten, där sammanlagt ca 50 personer närvarade, hölls i Stockholmsrummet den 8 och 14 juni mellan kl 16.00 och 19.00. Den 9 juni hölls ett frukostmöte för fastighetsägare i City där Program för City och Trafik- och gatumiljöplan för City presenterades.

Under samrådet inbjöds till en stadsvandring med Stadsmuseet i den modernistiska delen av City. Vandringen var gratis och skulle genomförts den 23 augusti, men fick ställas in då inga intresserade kom. Vandringen hade annonserats i Kulturhuset och i Fyrkanten.

Sammanlagt 41 samrådssynpunkter har inkommit från remissinstanser, sakägare och övriga. Under samrådet har det funnits möjlighet att lämna synpunkter digitalt via länken Tyck om City under cityfliken på kontorets hemsida. De som valt att delta i samrådet genom att lämna namn och e-post-adress, har som stöd kunnat besvara fyra frågor. Drygt 300 samrådssynpunkter har kommit in via det digitala verktyget.

Det var också möjligt att i det digitala verktyget anonymt droppa kartnålar på de platser man tycker är bästa eller sämsta platsen eller om det är en plats man vill kommentera. Dessa synpunkter gäller dock inte som samrådssynpunkter. Närmare 2400 personer har besökt sidan och lite drygt 1400 av dessa har på något sätt lämnat en kommentar, samrådssynpunkt eller anonym kommentar. Av de som använt sig av det digitala verktyget för att lämna synpunkter var ca 36 % kvinnor och ca 64 % män.

Sammanfattning av synpunkter

Allmänt om förslaget och utvecklingen

Remissinstanser och sakägare är generellt positiva till att ett program tagits fram. *Länsstyrelsen* anser dock att Program för City med sin strategiska karaktär och i yta omfattande och komplexa område, snarare bör ses som ett tematiskt tillägg till översiktsplanen än som ett program enligt 5 kap. 10§ PBL. Flera yttranden från bl.a. fastighetsägare och organisationer med ett bevarandeintresse, lyfter fram att det finns en vaghet i programmets riktlinjer som behöver förtydligas för att de ska fungera i det praktiska arbetet med detaljplaner och bygglov. *Trafikförvaltningen Stockholms läns landsting* saknar ett regionalt fokus i programmet och önskar en tydligare hänvisning till RUFs. *Föreningen Östermalm* och *Statens fastighetsverk* saknar en analys av de ekonomiska faktorer som påverkar utvecklingen i City. *Rådet till skydd för Stockholms skönhet* och *Miljöförvaltningen* menar att en utökad analys av handelns framtida lokalbehov behövs. *Miljöförvaltningen* och *Fastighetsägarna* lyfter frågan om hur digitaliseringen kan förändra näringslivets och handelns struktur. *Stockholms handelskammare* menar att både programmet och trafik- och gatumiljöplanen inte tar tillräcklig hänsyn till stadens funktion samt visar låg förståelse för ekonomiska realiteter och företagens villkor.

Riksintressen

Försvarsmakten påpekar att beskrivning av riksintresse för totalförsvaret saknas och hänvisar till skrivning kring detta i samrådsförslaget för översiktsplanen. *Trafikverket* menar att programmet tar för lättvindigt på de svårigheter som finns med en överdäckning av spårområdet och hur riksintresset påverkas.

Kulturmiljö

Flera remissinstanser har synpunkter på hur kulturmiljöfrågorna behandlas. Synpunkterna rör behovet av konkretisering när det gäller kulturmiljöfrågorna. *Statens fastighetsverk*, *Kulturförvaltningen*, *Rådet till skydd för Stockholms skönhet*,

Norrmalms stadsdelsnämnd, Östermalms stadsdelsnämnd, Vasakronan, Svenska byggnadsvårdsföreningen, Föreningen Östermalm samt Samhällsdebattörerna menar att programmet är alltför vagt när det gäller synen på höjder och volymer och behöver preciseras avseende dessa frågor. En mer sammanhållen beskrivning av stadsmiljöns utveckling från stadsvisynpunkt efterfrågas.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet menar att programmet bör kompletteras med en utvärdering av de förändringar som inträffat sedan 1990-talet.

Kulturförvaltningen menar att skrivningar kring att modernismens byggnader ger större förutsättningar för påbyggnader behöver modifieras. Förvaltningen påpekar att de exempel som beskrivs som goda exempel på utveckling, ur kulturmiljösynpunkt är problematiska och har i flera fall haft negativa konsekvenser för de kulturhistoriska värdena.

Funktionsblandning

Stockholm Business Region, Stockholms stadshus AB och fastighetsägare lyfter fram vikten av att de centrala affärskvarteren fungerar väl för att kunna dra till sig högutbildad arbetskraft, spetskompetens m.m. och pekar på att Stockholms centrala affärskvarter konkurrerar med andra städer i Skandinavien och Europa. *Rådet till skydd för Stockholms skönhet* menar att City behöver fler synliga bostäder och finner det olyckligt att detta tonats ner i programmet.

Offentliga rum

Miljöförvaltningen, Norrmalms och Östermalms stadsdelsförvaltningar är positiva till att tillgängligheten till vattnet lyfts fram samt till att City görs grönare.

Stadsdelsförvaltningarna saknar en tydlighet i hur fler platser för möten och ickekommersiell verksamhet ska kunna skapas. De båda *stadsdelsförvaltningarna* och *Rådet till skydd för Stockholms skönhet* lyfter fram att mål för barns behov av lekplatser saknas i programmet.

Kulturförvaltningen menar att kajernas centrala roll som uttryck för värdekärnan Stadens front mot vattnet bör lyftas fram. *Miljöförvaltningen* lyfter fram vikten av att bygga bort platser som upplevs som otrygga och sträva efter att etablera verksamheter som har många besökare även utanför kontorstid.

Västra City

Kulturförvaltningen delar stadsbyggnadskontorets uppfattning att det är rimligt att pröva en generellt högre bebyggelse i Västra City. Texten i programmet bör dock kompletteras med den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelse som finns i området, t.ex. Centralstationen. *Miljöförvaltningen* är positiv till en överdäckning av spårområdet och pekar på möjligheterna att ge City en mer sammanhållen struktur med möjlighet till gång- och cykeltrafik längs vattnet.

Trafik och flöden

Några remissinstanser lämnar synpunkter på trafik och flöden. Synpunkter på detta kommer i huvudsak att behandlas av Trafikkontoret i samrådsredogörelse för Trafik- och gatumiljöplanen. *Stockholms Hamn* ser positivt på att vattenvägarna och staden kajer lyfts fram i programmet men vill påminna om att i den fortsatta planeringen ta hänsyn till sjötrafiken till och från kajerna samt eventuell service till fartygen. Även *Samfundet S:t Erik* lyfter frågan om vikten av att inkludera sjöfartens och turistnäringens utrymmesbehov.

Teknisk försörjning

AB Fortum Värme, Ellevio AB och *Stockholm Vatten och Avfall* har lämnat synpunkter på behandling av teknisk försörjning. Bolagen framhåller vikten av tidig information vid förändringar som berör bolagens anläggningar. *Stockholm Vatten och Avfall* påpekar vikten av att dagvatten omhändertas på ett hållbart sätt och att dagvatten, klimat och skyfallsproblematik behandlas väldigt kortfattat i programmet.

Hälsa och miljökrav

Trafikverket saknar text som beskriver kriterier som ska gälla avseende hälso- och miljökrav som t.ex. buller, luft och vibrationer.

Sammanfattning av synpunkter från digitala verktyget

Stadsbyggnadskontoret har i samrådet prövat ett digitalt verktyg för lämnande av samrådssynpunkter förutsatt att man då lämnade namn och e-postadress. Möjlighet fanns även att droppa kartnålar på *bästa*, *sämsta* eller *annan* plats. För de som ville lämna samrådssynpunkter presenterades fyra frågor som stöd:

- Hur skulle du vilja att City utvecklas?
- Tycker du det finns något för alla i City?
- Hur kan City bli mer upplevelserikt?
- Vilka gator/platser tycker du är i störst behov av förändring? På vilket sätt?

En sammanräkning av de droppade kartnålarna visar följande:

- Bästa platsen i City är Kungsträdgården, följt av Berzelii park, Stureplan, Nybroplan och Tegnérslunden.
- Sämsta platsen i City är Sergels torg, Tegelbacken och Sveavägen följt av Centralbron, spårområdet, Vattugatan, Järnvägsparken och området kring Klarastrandsleden/ Stadshusbron.
- Platser att förändra toppas av Sergels torg följt av Vasagatan, Tegelbacken, Sveavägen, Drottninggatan och Kungsgatan.

De samrådssynpunkter som lämnats berör framförallt det modernistiska City, medan kartnålarna som droppats är mer spridda över Cityområdet. Av

samrådssynpunkterna kan man utläsa att många upplever det modernistiska City som hårt och kallt och önskar ett mer människovänligt City. I de allra flesta samrådssynpunkterna lämnas olika förslag till förbättringar, generellt eller av specifika platser.

Flertalet av synpunkterna är positiva till förslagen att förbättra för fotgängare, cyklister och kollektivtrafik. Några tar upp att det måste vara möjligt att ha bil i innerstaden.

Många synpunkter handlar om att det behövs fler bostäder i City generellt men att det också behövs fler billiga bostäder i City. Många önskar att det blir fler små verksamheter, mer kultur, t.ex. festivaler och marknader, samt ökad variation i handelsutbudet, färre stora kedjor. Många tar upp att det behövs fler mötesplatser av olika slag. Här inkluderas både ickekommersiella och kommersiella platser som parker, torg, caféer, restauranger, barer m.m.

Synpunkter som rör de offentliga platserna rör till övervägande delen en önskan om mer grönska/ fler parker. Flera lämnar också synpunkter om behov av ökad trygghet i City.

Av synpunkterna som lämnats uttrycker flertalet en önskan om att äldre bebyggelse ska bevaras och att ny bebyggelse ska byggas i klassisk stil. Några önskar även en mer variationsrik arkitektur. Många samrådssynpunkter tar upp att arkitekturen i modernistiska City känns kall med allt stål, glas och betong.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Revideringar efter samråd

Den huvudsakliga synpunkten från remissinstanser, sakägare och övriga är att programförslaget inte är tydligt nog avseende hur riktlinjerna ska användas i det praktiska arbetet i den fortsatta planprocessen. En ökad tydlighet i hur stadsbyggnadskontoret förhåller sig till värdefulla kulturmiljöer och riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården efterfrågas. Med anledning av inkomna synpunkter har följande större förändringar gjorts i programmet:

- Programmet har förtydligats avseende hur processen som rör kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer ska ske.
- I kapitel Riktlinjer har de fyra frågorna omformulerats för att förtydliga vad de syftar till och kopplingen till riktlinjerna.
- Kapitlet Riksintressen har kompletterats med text kring totalförsvaret och med stadens allmänna råd för hur områden av riksintresse ska förvaltas. Råden är hämtade ur riksintressebilagan till översiktsplanen.
- Kapitlet om Det modernistiska City och Stenstaden har kompletterats med text om erfarenheter av de senaste årens förnyelse.
- Kapitlet om Västra City har kompletterats med text om svårigheter med en överdäckning och hur dessa frågor studeras vidare i planarbetet för Centralstationen.

- Kapitel Stadens flöden har kompletterats med avsnitt om teknisk infrastruktur.
- Kapitel Den hållbara staden har kompletterats med texter om dagvatten, klimat och skyfallsproblematik.
- Mindre redaktionella ändringar av programhandlingen har gjorts.

Stadsbyggnadskontoret delar inte länsstyrelsens synpunkt att Program för City snarare är ett tematiskt tillägg till översiktsplanen utan menar att det är kommunen som avgör när det behövs ett program och att det därför är naturligt att kommunen också väljer vilka frågor som behöver tas upp. Vid ändringen i plan- och bygglagen där kravet på program togs bort valde regeringen att behålla både program- och plansamråd då regeringen bedömde att ett översiktligt program normalt inte ger tillräcklig information om planens innebörd och konsekvenser.

Fortsatt process

Det godkända programmet för City utgör tillsammans med övriga styrdokument, ett underlag för arbetet med detaljplaner och bygglov.

Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande

Stockholm är tillväxmotorn i Sveriges näringsliv och City som dess kärna har därmed betydelse för hela Sverige. Trycket på utveckling av fastigheter i framförallt det modernistiska City är högt och många fastigheter har även byggts om de senaste åren. Behovet av ett program som tar ett helhetsgrepp på utvecklingen är stort. Stadsbyggnadskontoret ser positivt på programmet och det resultat som samrådet givit. Programmet är ett viktigt verktyg och stöd i den fortsatta planprocessen och ger beslutsfattare, stadens förvaltningar, fastighetsägare och övriga aktörer vägledning i frågor som rör Citys utveckling.

Cityområdet har växt fram under lång tid vilket kan avläsas i Citys olika årsringar. Detta är en del i de stora kulturvärden som finns i City. I arbetet med förändring och utveckling av fastigheter i cityområdet är förhållningssättet till stadens kulturvärden en fråga av avgörande betydelse för ett projekts framgång.

Syftet med programmet är att uttrycka Stockholms stads intentioner för utvecklingen ur ett helhetsperspektiv. Programmet ska också vara ett stöd och verktyg i arbetet med olika delar av planprocessen. Flertalet remissinstanser menade att samrådsförslaget var för otydligt i frågan om hur riktlinjerna skulle användas i det praktiska arbetet med detaljplaner och bygglov. Framförallt önskas ökad tydlighet vad gäller förhållningssätt till värdefulla kulturmiljöer och riksintresset Stockholms innerstad. För att förtydliga detta har programmet kompletterats med en metodik som visar ett förfarande i projekt som påverkar värdefulla kulturmiljöer, enskilda byggnader eller helhetsmiljöer. Kontoret menar att metodiken och de ytterligare förtydliganden av olika texter som gjorts, innebär en ökad tydlighet i programmet avseende hur Stockholms stad förhåller sig till påverkan på riksintresset och övriga kulturvärden.

Frågan om förhållningssätt till riksintresset för kulturmiljövården är den fråga där störst förväntningar funnits. Frågan om hur en balans mellan bevarande och

förnyelse kan uppnås är komplex. I flera projekt inom cityområdet har intressekonflikter mellan behovet av förändring och känsligheten i den kulturhistoriskt värdefulla miljön framkommit. En ökad tydlighet i dessa frågor innebär att fokus kan läggas på att utveckla projekt i positiv riktning. Program för City är ett steg på vägen, men arbetet med att uppnå balans mellan bevarande och förnyelse kommer att fortgå och utvecklas vidare i varje enskilt detaljplaneprojekt.

Beredning

Ärendet har initierats av Stadsbyggnadsnämnden och remitterats till Stadsledningskontoret. Ärendet samråddes med berörda nämnder under juni-augusti 2017.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 17 april 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret konstaterar att Program för City anger en aningen försiktig planeringsinriktning, framför allt avseende kulturmiljövårderna i riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården. Om City ska fortsätta att vara det viktigaste navet i Stockholm, både för besöksnäringen, för den kommersiella handeln och för ett än mer blomstrande näringsliv behöver förändringsmöjligheterna starkare beaktas. Efterföljande planering bör ge förutsättningar för en mer varierad stadssiluett, större inslag av bostäder, än mer expansiv utveckling av arbetsplatser samt mer innovativt och attraktivt utformande av det offentliga rummet.

Trots denna invändning kan Program för City med dess riktlinjer ge ett stöd för efterföljande planering samt till kommunikationen med aktiva fastighetsägare och andra aktörer i utvecklingen av City. Tillsammans med det pågående framtagandet av en trafik- och gatuplan ges förutsättningarna till en positiv och nödvändig utveckling av City.

Stadsledningskontoret delar inte Länsstyrelsens synpunkt om programmets roll. Enligt PBL är det kommunen som avgör när det behövs ett program och det är därför naturligt att kommunen också väljer vilka frågor som ska tas upp i programmet.

Stadsledningskontoret vill framföra att godkännande av planprogram vanligen görs av stadsbyggnadsnämnden och att efterföljande planering bör beslutas i enlighet med stadens delegationsordning.

Reservationer m.m.

Stadsbyggnadsnämnden

Reservation anfördes av Kristina Lutz m.fl. (M) och Erik Slottnér (KD) enligt följande.

Att i första hand återremittera Program för City till stadsbyggnadskontoret i syfte att komplettera programmet i enlighet med anförandetexten nedan.

Att i andra hand godkänna redovisningen av programsamråd och delvis godkänna Program för City i stadsdelarna Norrmalm och Östermalm.

Att därutöver anför följande:

Stockholm står just nu inför ett av sina mest dramatiska skeden när det handlar om stadens framtida gestaltning och uttryck. Det är en utveckling som under de närmsta åren kommer att vara fullt jämförbar med andra omfattande förändringar i Stockholms historia.

En av de största utmaningarna är att definiera och bygga den stad vi vill se för framtiden. Det gäller såväl i city som i ytterstaden. Vi vet av erfarenhet att en snabb utveckling av staden kräver ett stort mått av eftertänksamhet. 1960-talets modernistiska framfart i city liksom genomförandet av miljonprogrammets glesa struktur har medfört en av de allra största samhällsutmaningarna vi har i Stockholm idag – segregerade stadsdelar och ogästvänliga centrala platser. I staden snabba utveckling måste vi slå vakt om Stockholms byggnadstradition där äldre värdefull bebyggelse värnas och där ny bebyggelse håller hög arkitektonisk kvalitet. Därmed kan staden utvecklas beaktande av de kulturhistoriska värdena och behovet av förnyelse. Att värna den gamla stenstadens bebyggelse ska vara av stort intresse och innebär att även enskilda byggnadsobjekt behöver sättas in i detta sammanhang.

Utgångspunkten för city måste vara en levande stadsdel dygnet runt, med attraktiva stadsmiljöer, fler bostäder, en mångfald av aktiviteter och stärkt cityhandel. Proportionerna mellan kontorsyta och boendeyta i området ska förändras, till boendeytans fördel. I så hög utsträckning som möjligt ska alla nya detaljplaner innehålla bostäder. City ska erbjuda ett rikt utbud av restauranger, caféer och butiker, liksom en blandning av arbetsplatser och bostäder. Det är av stor vikt att utvecklingen av city därför även säkerställer fullgoda gång- och cykelvägar, kollektivtrafik och andra tillgänglighetsaspekter.

När Alliansen redan 2012 gav berörda nämnder i budgetuppdrag att ta ett helhetsgrepp på city – Vision för City – så var just idén att skapa en tydlig politisk inriktning för bland annat fastighetsägare att förhålla sig till. Såhär fem år senare kan vi konstatera att mycket av den önskade tydligheten fortfarande inte konkretiserats i dokumentet, vilket tyvärr får anses vara en svaghet. Vår förhoppning är att ett antal delar i dokumentet kommer att förtydligas under den fortsatta processen, bland annat

beskrivningarna kring hur om-, till- och nybyggnader kan vara möjliga samt stadens inställning till rivningar kontra bevarande. Just rivningar omnämns i det närmaste inte alls i programmet, vilket utgör en brist i en så väsentlig fråga. Vidare anser vi att grundliga analyser av programmet respektive Trafik- och gatumiljöplanens förslag behöver genomföras, med bäring på såväl näringsliv och företagande, som ekonomi, stadsliv, trafikanalyser och möjligheter till fler bostäder.

Vi delar många av remissinstansernas synpunkter när det gäller programförslagets vaga riktlinjer kring kulturhistoriska värden, möjliga påbyggnader och volymer, ekonomiska förutsättningar och effekter. Det finns ett stort värde i att formulera tydligare riktlinjer utifrån stadens vision och översiktsplan, annars riskerar tyvärr Program för City att bli en papperstiger.

Skrivningarna kring Sergels torg behöver fortfarande bli tydligare och skarpare. Platsen är idag otrygg under flera av dygnets timmar och är ett exempel på misslyckad modernistisk stadsplanering där människor får ge vika för bilar. Staden behöver ta ett samlat grepp för hur Plattan och hela Sergels torg kan få ett lyft och utvecklas till en attraktiv mötesplats.

Södra Drottninggatan behöver lyftas särskilt. I programmet står det nu ingenting om denna viktiga del av City som har stor utvecklingspotential. Norra delen av Drottninggatan ner till Åhléns har i olika faser genomgått förändringar och upprustningar som ökat gatans attraktivitet, tyvärr har den södra delen inte genomgått samma förvandling. Genom fler levande bottenvåningar, värmeslingor ända ner till Strömgatan samt fler uteserveringar skulle Södra Drottninggatan kunna få ett ansiktslyft som skulle göra gatan till en värdig entré mot Helgeandsholmen och det offentliga Sverige.

Nybroplan är idag rörigt för både fotgängare, cyklister och bilister. Orienterbarheten är svårmanövrerad och många konflikter mellan olika trafikanter uppstår lätt. Det är synd på en så fin plats omgiven av Dramaten, Strandvägen, Raoul Wallenbergs torg och Berzeeli park. En åtgärdsplan för denna plats behöver föras in i programmet.

Vi ser positivt på att utveckla stadens bortglömda rum med nya och tillgängliga rekreationsytor som blir till gagn för såväl stockholmarna som stadens publika gestaltning, värden som är omistliga. Mer resurser kan komma att behöva läggas på att utveckla befintliga, och skapa nya, gröna värden när Stockholm växer. I detta avseende bör även fler möjligheter till överdäckningar av vägar ses över. City lider än idag av de storskaliga trafiklösningar som genomfördes i modernismens namn under mitten av förra seklet. Dåtidens omfattande rivningar och betongkultur med brutala trafikleder mitt i city har skapat sår i staden. Betong och motorväg dominerar istället för Stockholms vattenlinje som skulle kunna framträda. Därför menar vi att den del av Centralbron som hanterar biltrafiken ska läggas ned i en tunnel, vilket skulle skapa ytor för nya bostäder längs Klara Strand frigörs och att Riddarholmskanalen åter kan öppnas upp. I detta avseende behöver samrådsunderlaget kompletteras.

Grönskan och vattnet ska utnyttjas för att förbättra stadsklimatet och mildra konsekvenserna av klimatförändringar. Särskilt i tätbebyggda stadsdelar är det viktigt

att minska andelen hårdgjorda ytor och öka mängden grönska med fler träd, pocket-parker, planteringar och gröna tak. Genom att använda stadens taklandskap på ett bättre och mer effektivt sätt än vi många gånger gör idag får vi åtminstone mervärden på tre olika sätt. Taklandskapen och kvarterens gestaltning blir mer intressanta och dynamiska, vi får sammantaget mer plats för socialt umgänge och för barnen att leka på samtidigt som vi får plats för mer grönska i staden, och vi får ökade möjligheter till närproducerade råvaror. Detta förhållningssätt är framförallt eftersträvansvärt i de tätastadsmiljöerna såsom city, varför ett förtydligande behöver göras i samrådsunderlaget.

Kungsträdgården är en av stadens mest centrala och uppskattade parker. Dock är den idag relativt sluten och det är nog många som snarare uppfattar Kungsträdgården mer som ett uppdelat torg än som en trädgård. Om Kungsträdgården öppnas upp från Hamngatan och möter stadslivet på ett tydligare sätt skulle den ha större möjligheter att bli en stadspark värdig sitt namn. För att åstadkomma detta krävs att staden tar ett helhetsgrepp på Kungsträdgården, så att parken åter kan bli en naturligt integrerad del av stadslivet. I arbetet med parkens utveckling är det viktigt att säkerställa balansen mellan dess roll som attraktiv grönskande stadspark och dess funktion som evenemangs- och mötesplats. Det behöver göras en grundlig översyn av hur Kungsträdgården ska användas på bästa sätt framöver, utifrån stockholmarnas perspektiv.

Det offentliga rummet – gator och trottoarer, torg och parker, kajer och lekplatser – är en väsentlig del av varje stad. Det är i ”utrymmet mellan husen” som spontana möten kan ske, där vi promenerar, fikar, umgås eller bara vistas. Kvaliteten på miljöerna i det offentliga rummet är givetvis viktiga för upplevelsen av hur det är att vistas i Stockholm. Offentliga miljöer som är skräpiga, vandaliserade eller skumt upplysta skapar en känsla av otrygghet.

Tyvärr finns det platser även i city med spretiga uttryck som med återkommande frekvens kan betraktas av stockholmarna och turister på stadens torg och i vissa parker. Detta uttryck är till förfång för helheten, och det är i sammanhanget märkligt att staden inte kan uppvisa någon strategi eller ens policy för hur uttrycket på dessa offentliga platser ska te sig. Det handlar i grund och botten om att säkerställa inbjudande och trygg offentlig miljö. Men det handlar också om att visa upp Stockholm från sin allra bästa sida, för stockholmarna och för världen. I detta avseende behöver samrådsunderlaget tydligt peka på en vision för city med ett attraktivt offentligt rum som kännetecknas av att det är rent, helt, snyggt och överblickbart.

Reservation anfördes av Björn Ljung (L) enligt följande.

Att i första hand återremittera Program för City till stadsbyggnadskontoret i syfte att komplettera programmet i enlighet med anförandetexten nedan.

Att i andra hand godkänna redovisningen av programsamråd och delvis godkänna Program för City i stadsdelarna Norrmalm och Östermalm.

Att därutöver anföra följande:

Vi har länge efterfrågat konkreta riktlinjer för utvecklingen av City. Vi är nu glada att det efter flera år har kommit ett förslag. Det är bra att gatumiljö- och trafikfrågorna har samanalyseras med byggnadsfrågorna och flera goda idéer finns i det som presenteras. Vi uppskattar även att kulturmiljöfrågorna fått tagit större plats och att programmet försiktigt närmat sig vår linje om att bevara många av de viktigaste aspekterna av Citys gestaltning.

Samtidigt finner vi fortfarande att det behövs ett mycket skarpare fokus på att skapa en högre andel bostäder, samt att riktlinjerna som de ser ut nu är tandlösa för att bevara siktlinjerna, och till och med i många fall i texten tar fram exempel på nya höjder, och presenterar dessa som goda exempel, på ett sätt som skulle få allvarliga konsekvenser för Citys utseende. Vi vill stoppa den ogenomtänkta jäsning med stora kontorskomplex som pågår.

Programmet kommer att få speciellt stora konsekvenser då den kommer att ligga till grund för hur Västra City kommer att planeras. Vi vill se en naturlig övergång mellan Kungsholmen och Norrmalm på ett sätt som bevarar de synliga topografiska skillnader som finns. Området ska bli ett gott exempel på hur det går att blanda bostäder, kontor, butiker och samhällsfunktioner på ett sätt som skapar och snabba gång- och cykelvägar för de som bor där.

Vi vill se att programmet ändras så att krav om att minst en fjärdedel av varje kvadratmeter som tillkommer består av nya bostäder, att Citys unika utseende från vattnet och stadens höjder bevaras och utvecklas med de kvaliteter som gör den vad den är idag. Vår vision är att hela City ska kännetecknas av en tät kvartersstad med ett fåtal karaktäristiska landmärken som exempelvis kyrktornen och Hötorgsskraporna. Dessa kan i unika fall kompletteras med högre bebyggelse som blir en del av den Skylinen på passande områden, som exempelvis vid brofästen, förutsatta att de kompletterar Citys unika kvaliteter, inte förvanskar dessa. City behöver mer konkreta riktlinjer för byggnadshöjderna. I samma linje är vi fortsatt kritiska till många av de projekt som riskerar att få allvarliga konsekvenser för Stockholms fysiska utformning, som exempelvis Nobel Center. Nya byggnader får gärna ha utmanande och utstickande arkitektur – men de ska alltid vara anpassade för att komplettera den kulturmiljön den står i så att det samlade kulturvärdet på den, och berörda platser, ökar både för närmiljön och för det samlade intrycket av områdena sett på avstånd.

Det finns all anledning att vara orolig i ett större perspektiv. För det handlar inte enbart om att höja en enstaka byggnad med ett antal våningar, utan om en utveckling där vi successivt sätter en ny standard för höjder på nya och tillbyggnader på gamla hus. Påbyggnaden av Gallerian-kvarteret, Hästenkvarteret, Mästerhuset, den nya stationen för Citybanan (kvarteret Orgelpipan), Trygg-Hansa-huset (kvarteret Brädstapeln) och KPMG-huset (kvarteret Snäckan) samt förslagen till Sturegallerian, innebär en jäsning av den centrala innerstaden som knappt innehåller en enda bostad. Det City behöver är inte flera ogenomtänkta jäsningar och kontorslokaler, utan en genomtänkt områdesplan, tydliga riktlinjer och fler bostäder.

Några av stadens mest attraktiva bostäder ligger i City. Samtidigt har området en väldigt låg andel bostäder. Vi vill se en högre andel bostäder och sträva efter att nå

samma täthet av bostäder som kringliggande områden som exempelvis Kungsholmen och Södermalm.

Vi ser också att programmet behöver lägga större tyngd på trygghetsfrågorna. City är några av Sveriges mest osäkra områden, och det behövs ett helhetsgrepp för att se till att den fysiska utformningen, med tillhörande trafiklösningar och belysning, skapar goda förutsättningar för en tryggare och säkrare stadsmiljö. Att få fler lokaler för kaféer och nöjesliv är också en viktig aspekt för att utveckla en av Citys viktigaste kvaliteter.

Området intill Norra Latin invid Norra Bantorget är idag till stor del en grusplan med tillfällig uteservering under sommarmånaderna. En varsam förtätning av bostäder på denna redan hårdgjorda yta skulle bidra till att den delen av City blev tryggare och mer använd året runt. Garage finns under jord så p-platser behöver inte tillföras. Att återta Norra Latinbyggnaden som skola, enligt Liberalernas tidigare förslag, skulle också tillföra området mer liv och med fördel kunna kombineras med bostadsutveckling på platsen.

Särskilt uttalande gjordes av Jan Valeskog m.fl. (S) och Sebastian Wiklund (V) enligt följande.

Stockholms city är hela Stockholms och Sveriges ekonomiska och administrativa centrum. Det är stadens viktigaste arbetsplatsområde och ett vardagsrum för stockholmarna. För Stockholm är det väsentligt att city kan utvecklas och erbjuda attraktiva arbetsplatser och trygga offentliga miljöer alla timmar på dygnet. City ska vara ett dynamiskt stadsutvecklingsområde. Stadsbyggnadsnämnden ser positivt på att city utvecklas.

Detta program för city är det första på 40 år då senaste programmet för city antogs 1977 och detta utgjorde i grunden enbart en fortsättning på de tidigare programmen. Detta är alltså att betrakta som det första nya programmet sedan 1946 års city plan. Nu lägger vi fram ett förslag vars inriktning är att skapa ett city för sin tid. Med ett starkt fokus på det offentliga rummets funktion och besökare samt invånares upplevelse av staden i gatunivån. Den här majoriteten har prioriterat att ta fram ett program anpassat för vår tid. Vi kan nu godkänna resultatet.

Särskilt uttalande gjordes av Cecilia Obermüller m.fl. (MP) enligt följande.

Det nya programmet för City ger underlag och inspiration för framtida inriktning. Miljöpartiet vill utveckla några tankar och visioner kring den centrala stadens framtida utveckling.

Stockholm är en stad som fortfarande är del av ett skärgårdslandskap. Vi som har privilegiet att bo i staden med tillgång till de centrala delarna är inte ensamma om att uppskatta vår huvudstad, så fint belägen mellan Mälaren och Saltsjön med sina

historiska byggnader och sin grönska. Turismnäringen, en sektor som växer och ger intäkter och liv till City, visar att det är fler än vi Stockholmare som uppskattar staden.

En mängd planer är dock redan initierade och pågår, planer som manar till viss eftertanke och som inte alltid känns som i linje med programmets riktlinjer och intentioner. Man vill inte bara bygga om och till, utan ofta riva för att bygga nytt och då med betydligt högre byggnader och större volymer på ibland väldigt känslig platser. Det är väsentligt att staden nu styr hur investeringarna långsiktigt ska gynna Stockholm med sina stadsmässiga kvalitéer, och hur värdestegring och utveckling ska komma invånare och besökare till godo.

Rivningar av befintliga byggnader är oftast inte miljöeffektivt eller resurssnålt. Ska äldre hus rivas måste det verkligen, menar Miljöpartiet, ge något tillbaka till staden för att vara motiverat. En offentlig takterrass eller ett mindre antal bostäder är inte skäl nog eller kompensation för rivning. Vi måste i varje ärende fråga oss vad en nybyggnad ger tillbaka till Stockholm och stadens invånare och om det är värt det?

Miljöpartiet vill lyfta några punkter som är väsentliga för att utveckla och samtidigt värna Citys kvalitéer.

- Bryta upp kvarter där det är lämpligt – ge ökad genomsläpplighet i de storskaliga kvarteren som tillkom efter cityrivningarna. Öppna upp passage i stället för att täppa igen innergårdar med ny bebyggelse. Med citysaneringen försvann mycket av småskaligheten, de billiga lägenheterna och många kvartersstora massiva byggnader uppfördes.
- Värna om Stockholms särart – där silhuetten och intrycket av stadsbilden är oerhört värdefull, samspelet mellan topografi, vattnet, den byggda kulturmiljön och grönskan. Den enhetliga höjdsalkan i stenstaden och synligheten av stadens landmärken (att de är avläsbara) t.ex. kyrktornen, Hötorgsskraporna och Stadshuset. Om påbyggnader eller höga nybyggnader sker av stora fastigheter försvinner luften runt landmärkena. Ett annat av Stockholms karaktärsdrag är de långa vyerna och topografin som gör att vi idag kan läsa stadens olika skikt bortåt i blickfältet.
- Avkontoriserat, d.v.s. – återinrätta bostäder i många av de kontor som tillkommit i bostadshus. I tillämpliga fall bygg om vindar till bostäder. Mer bostäder i centrum gynnar också resandeströmmarna.
- Fortsätta utvecklingen för en promenad- och cykelvänlig stad. Här innehåller den samtidigt utskickade ”Trafik-och Gatumiljöplanen för City” många goda, miljövänliga idéer, mycket kan göras för att förbättra t.ex. Vasagatan och Regeringsgatan till mer levande stadsrum. Vi vill se mer av gatutråd, boulevarder och fickparker.

- Utveckla en ny stadspark i Västra city, ge staden en ny Berzelii park eller Kungsträdgård. Västra cityområdet kring Centralen och spåren kan med överdäckning och byggnation utvecklas till levande stads kvarter som gärna får följa stenstadens höjder. Här kan Stockholm med en samtida omdaning av Tegelbacken och nybyggnationen få en ny mötesplats med torg och park vid bästa kajläge.

För övrigt bör programmet för City föras till kommunfullmäktige för antagande.

Ersätтарыtrande gjordes av Christina Linderholm (C) enligt följande.

Hade jag haft yrkanderätt hade jag delvis bifallit kontorets förslag till beslut och därutöver anfört följande:

Centerpartiet välkomnar att staden tar ett helhetsgrepp för utvecklingen av City. När alliansen 2012 gav berörda nämnder i uppdrag att ta ett helhetsgrepp på city så var just idén att skapa en tydlig politisk inriktning för bland annat fastighetsägare att förhålla sig till. Utvecklingen av City ska i enlighet med översiktsplanen vidareutvecklas med fokus på intensiva stadsmiljöer, attraktiva huvudstråk och en modern och blandad citybebyggelse. Därtill vill Centerpartiet att arbetet intensifieras med att bygga bort otrygga platser och planera för verksamheter som har många besökare även utanför kontorstid.

Vi instämmer med programmets huvudinriktning om att prioritera mer plats för vistelse, skapa mer plats för grönska samt att gång-, cykel- och kollektivtrafik ska prioriteras. Om ytorna för biltrafiken ska kunna minska utan att detta leder till omfattande trängsel på andra gator, så behöver biltrafiken till och genom City totalt sett minska. Därför behöver staden aktivt understödja denna genom exempelvis incitament för bilpooler, bildelningstjänster, hemkörning av varor, lastplatser nära fastigheternas portar för bud och taxi. Dessa aspekter saknas i programmet. Därutöver vill se en utökad analys av handelns framtida lokalbehov och hur digitaliseringen kan förändra stadens och handelns struktur.

Flertalet av synpunkterna i samrådsprocessen är positiva till förslagen att förbättra för fotgängare, cyklister, kollektivtrafik och mer kultur i form av festivaler och marknader. Detta rimmar väl med Centerpartiets vision om ett Stockholm som grundar sig på en stad präglad av en livfull stadsmiljö där människor trivs och vill vara.

Ett växande Stockholm ställer krav på att vi bygger ut staden på ett hållbart sätt. Byggnader, transporter och systemlösningar ska utformas så att de minskar klimatbelastningen. Genom att förtäta befintliga stadsdelar på redan hårdgjorda ytor och dra nytta av existerande infrastruktur kan vi minska på behovet av bilresor. Hinder för att bygga höga hus, som till exempel riksintressen för kulturmiljövård, bör avvägas gentemot mot andra intressen som behovet av fler bostäder och hållbar stadsplanering.

Vidare kan överdäckningar ge stora värden i form av en mer sammanhållen struktur med möjlighet till gång- och cykeltrafik längs vattnet.

Vi ser positivt på att utveckla stadens bortglömda rum med nya och tillgängliga rekreationsytor. Mer resurser kan komma att behöva läggas på att utveckla befintliga, och skapa nya, gröna värden när Stockholm växer. Grönskan och vattnet ska utnyttjas för att förbättra stadsmiljön och mildra konsekvenserna av klimatförändringar. Särskilt i tätbebyggda stadsdelar är det viktigt att andelen hårdgjorda ytor inte ökar på bekostnad av grönska. Alltför ofta tvingas parkmark ge vika när intressekonflikter uppstår i stadsplaneringen. I en stad finns det givetvis många olika funktioner och intressen som måste samsas. Detta måste dock i större utsträckning lösas genom bättre stadsplanering exempelvis genom att bygga mer på höjden och inte genom att se stadens parker som en outnyttjad markresurs. Även stadens taklandskap behöver på ett mer effektivt sätt användas. Genom plats för socialt umgänge, lektytor för barn och mer grönska i staden kan utnyttjande av taken bidra positivt i stadens täta stadsmiljöer som City utgör.